

Praktijkvoorbeelden uit het stadsbeleid.

Het witboek, 'De eeuw van de stad', omschrijft 'stadsbeleid' als het beleid van een lokaal stadsbestuur. 'Stedenbeleid' is dan het beleid van de Vlaamse overheid ten aanzien van de steden. De praktijkvoorbeelden in deze tekst gaan in hoofdzaak over stadsbeleid.

Er is in de titel bewust gekozen voor de benaming 'praktijkvoorbeelden' en niet voor *Best Practices*. Er zijn namelijk twee problemen met de laatste term. Ten eerste heeft elk voorbeeld zijn sterke en zwakkere kanten. Deze zwakkere kanten komen vaak pas na een diepgaandere analyse naar boven, hetgeen niet de bedoeling is van deze tekst. Ten tweede is elk voorbeeld en de waarde ervan contextueel gebonden. Te vaak nemen steden voorbeelden van elkaar over alsof er voor elke uitdaging maar één oplossing bestaat. De term 'Best Practices' zou deze indruk kunnen versterken en dat is niet de bedoeling. De voorbeelden in deze tekst kunnen inspirerend werken en een bepaalde richting aanduiden, maar wonderformules zijn het niet.

De praktijkvoorbeelden geven wel een beeld van een aantal initiatieven die de jongste jaren door verschillende steden werden uitgewerkt. Ze tonen aan hoe bestuurders met hun stad omgaan en welke visie hier achter schuilt.

De indeling van de praktijkvoorbeelden gebeurt volgens criteria van het liberaal stedenmanifest 'Stadslucht Maakt Vrij'. In dat manifest brengen de auteurs in hun concreet plan van aanpak, zes ankerpunten naar voren die moeten leiden tot:

1. Een stadsvriendelijkere mentaliteit op het Vlaams politiek niveau gestoeld op gelijkwaardigheid en vertrekend vanuit het respect voor lokale autonomie.
2. Een nieuw institutioneel kader voor de steden onder de vorm van stadsgewesten.
3. Een nieuw financieel en fiscaal kader op basis waarvan de steden en hun stadsgewesten de hierna omschreven doelstellingen kunnen realiseren.
4. Een woonomgeving waar men zich thuis voelt
5. Een aangename en efficiënte stad voor stadsgebruikers.
6. Een stad om in te creëren, te participeren, te consumeren, te produceren. Kortom een stad waar het een lust is om te ondernemen.

'Een nieuw institutioneel kader voor de steden'⁽²⁾ moet op Vlaams en Federaal niveau verworven worden en ook de opmaak van 'een nieuw financieel en fiscaal kader'⁽³⁾ dient daar te gebeuren. Vermits we ons hier concentreren op het stadsbeleid zullen we voorbeelden of denkpistes die op deze ankerpunten betrekkingen hebben niet vermelden.

Dit geeft ons op basis van het manifest een onderverdeling van praktijkvoorbeelden in vier categorieën:

- het imago van de stad
- de stad als woonomgeving
- het alledaagse gebruik van de stad
- de ondernemende stad.

Als vijfde categorie voegen we daar voorbeelden aan toe die betrekking hebben op de interne organisatie van een stad.

1. Het imago van de stad

In een tijdperk waar de rol van perceptie groot is, valt het belang van een positief stadsimago niet te onderkennen. Perceptie is echter niet zaligmakend. Een promotiecampagne alleen maakt van een stad niet de hipste, de gezelligste, de groenste... plek om te vertoeven. Een goed gerichte 'citymarketing' kan wel bepaalde eigenschappen van een stad uitvergrooten. Hierdoor versterkt men bepaalde dynamieken of worden deze in gang gezet. Het kan mensen overhalen om in de stad te gaan wonen, ze te bezoeken of er een onderneming op te starten. Het kan een bepaalde energie opwekken die van de stad, om het met het populairste Vlaamse woord te zeggen, een plek met goesting maakt.

Een stadsbestuur moet daarom goed weten welke troeven ze wil benadrukken. Deze troeven liggen zowel in het verleden als in de toekomst. Het is dus niet enkel een oefening in het bestendigen van wat reeds is, maar vooral van al hetgeen nog kan zijn en worden. Het nadenken over stadsmarketing is daarom een veelzijdige oefening die een stad verplicht om haar verhouding met het verleden uit te klaren en haar visie voor de toekomst uit te diepen.

Praktijkvoorbeelden :

- Een aantal steden hebben zich de laatste jaren een modern profiel aangemeten. Antwerpen is naast de havenstad nu ook de modestad bij uitstek. Hasselt en Kortrijk profileren zich als designstad, Gent komt naar buiten als cultuurstad en Mechelen pakt uit met haar imago als kindvriendelijke stad. De stad Brugge heeft van haar titel als culturele hoofdstad het scharniermoment gemaakt om de evolutie van toeristische kijkstad naar hedendaagse cultuurstad in te zetten.

Zoals gezegd kan een promotiecampagne alleen er niet voor zorgen dat het gewenste imago ook daadwerkelijk door (alle) inwoners en bezoekers zo ervaren wordt. Hasselt mag dan overdag wel een zekere gezelligheid in zich dragen, uit in een interview met een aantal lokale jongeren (De Morgen, 24-04-2004) bleek de stad na het sluiten van winkels en terrasjes een weinig bruisende omgeving te zijn.

- Steden organiseren en promoten happenings en festivals die het bruisende karakter van hun stad benadrukken. In Brussel is de 'Zinneke Parade' één van de meest geslaagde voorbeelden. Het is een hedendaagse invulling van een folkloristische stoet die elk twee jaar in een bepaald thema wordt gehouden. Het is bij uitstek de parade van de Zinnekes, een volksbenaming voor 'Brusselaars', vermist het de inwoners zijn die met behulp van allerlei organisaties en kunstenaars de stoet maken tot wat ze is.

Antwerpen profileert zich door het aanstellen van een stadsdichter en andere initiatieven dan de literaire stad van't land. 'De zomer van Antwerpen', de verzamelnaam voor allerhande stadsactiviteiten, maakt Antwerpen tot een levendige zomerstad. Dit toont aan dat een stad tijdens de vakantiemaanden geen desolate plek hoeft te zijn, maar in tegendeel een boeiende 'bestemming' om te vertoeven. Opvallend is ook dat Antwerpen steeds bekender en geliefder wordt bij de 'Backpackers'.

- De televisiereeksen 'Sedes & Belli' en 'Flikken' zijn voor Oostende en Gent 'beeldbevorderend' geweest. Naast de impact op het toerisme, plaatsten deze reeksen bepaalde eigenschappen van de stad onder het vergrootglas. In 'Sedes & Belli', een detectiveserie waar 'business intelligence' een belangrijke rol speelt, was het bedrijventerrein 'Plassendale' een veelgebruikte filmlocatie. Het bedrijventerrein investeerde, samen met de stad en de dienst toerisme, in deze serie. Een logische keuze voor het bedrijventerrein vermits het vooral high-techondernemingen wil aantrekken. Het toont in elk geval aan dat meer gerichte investeringen en de professionalisering van de stadsmarketing film- of reclamemakers naar visueel interessante plaatsen kunnen lokken. De stad Antwerpen heeft hiervoor een filmambtenaar in dienst.

- Sint-Niklaas vormde haar Grote Markt om tot een heus evenementenplein. Hierdoor openen zich nieuwe mogelijkheden die Sint-Niklaas van haar slaapstad-imago moet verlossen (cfr. het Margarethaplan). Evenementen, zoals bijvoorbeeld de opnames van het muziekprogramma 'Tien om te zien', kunnen nu op deze centrale stadspark plaatsvinden.

- Naast de grotere ingrepen om het imago van de stad in een bepaalde richting te sturen zijn ook heel wat 'kleinere' ingrepen mogelijk. Deze ingrepen maken van de stad een verrassende omgeving. Brussel heeft zijn muurschilderingen waarop allerlei striphelden afgebeeld worden. Dit benadrukt het historisch en hedendaags belang van Brussel als stripverhalenstad. Kortrijk selecteerde een aantal kindertekeningen waarmee de vuilniszakken bedrukt werden en voor de soms problematische aanwezigheid van duiven werd met de plaatsing van een design duiventil een creatieve oplossing geboden.

In Sint-Niklaas werden in de halfopen parkeerstraat onder het evenementenplein (Grote Markt) een aantal pictogrammen van de hand van Tim Polfliet geplaatst. Deze pictogrammen verwijzen elk naar een woord in het dialect van Sint-Niklaas. In Gent is plassen door de bouw van een aantal originele openbare toiletten nu meer dan alleen een ontlastende ervaring.

- Een goede communicatie over de werkzaamheden en initiatieven van het stadsbestuur is van kapitaal belang. Het multiplicatoreffect van een initiatief zal des te groter zijn indien de communicatie goed verzorgd wordt. De stad moet een gespreksonderwerp zijn.

Leuven is een stad die recent vele transformaties heeft gekend. Het stadsvernieuwingsoffensief werpt er zijn vruchten af. Nu reeds komen buitenlandse bestuurders kijken naar de aanpak en de realisaties van verscheidene projecten. Maar ook de Leuvenaars werden goed op de hoogte gehouden van al deze veranderingen. Het tijdschrift 'Mozaïek' van de dienst stadsvernieuwing zet deze trend verder. Het biedt de nodige informatie en laat telkens enkele Leuvenaars aan het woord.

2. De stad als woonomgeving:

In het liberaal stedenmanifest wordt expliciet gekozen voor een woonbeleid dat zich meer naar de middenklasse richt. Meer middenklasse betekent immers een hoger gemiddeld fiscaal draagvlak per inwoner. Hierdoor kan het stadsbestuur meer inkomsten verwerven en meer kwaliteitsbevorderende initiatieven nemen. Deze redenering toont aan dat een expliciet middenklassenbeleid niet hetzelfde betekent als een 'anti-armen' beleid. Een kwalitatief verzorgde stadsomgeving komt immers aan alle inwoners van de stad ten goede. Het doel is niet de verdringing van de armere bevolkingsgroep, maar een evenwichtigere sociale mix.

Het aantrekken en behouden van deze middenklasse is voor elk stadsbestuur een uitdaging. De mensen uit deze groep hebben een zeker verwachtingspatroon ten aanzien van hun woonomgeving. Het belangrijkste is uiteraard de woning op zich, waarbij de kost doorweegt in de beslissing om deze of gene woning te kopen of te huren. In theorie kan de stad dit kostenplaatje beïnvloeden door haar opcentiemen op de roerende voorheffing zo laag mogelijk te houden. Veel speelruimte heeft de stad echter niet, vermits ze veel van haar inkomsten uit deze heffing haalt. Daarenboven moet men rekening houden met het feit dat de meer landelijke of randsstedelijke gemeenten vaak omwille van hun grotere financiële slagkracht deze heffing lager kunnen houden.

Naast financiële overwegingen spelen gelukkig nog een heleboel andere zaken mee: De kwaliteit van de openbare ruimte, de recreatieve mogelijkheden (cultuur, sport,...), de voorzieningen voor kinderen en/of ouderen, enz... Op al deze vlakken heeft het stadsbestuur voldoende speelruimte. Uiteraard zijn de middelen steeds beperkt en dringen keuzes zich op.

Daarnaast is de mogelijkheden van de inwoners om mee na te denken over de investeringen en ingrepen in hun stad belangrijk.

Een aantal voorbeelden:

- Dirk Van Mechelen en Jaak Gabriels geven in hun voorbeeldenboek 'Dichter wonen' een mooi overzicht van bouwprojecten die elk op hun manier omgaan met de beperkte bouw- en leefruimte in Vlaanderen. Ze willen aantonen dat 'verdichting wel degelijk kan leiden tot kwalitatieve woningen en woonomgevingen'. De projecten werden in zes categorieën ondergebracht waaronder bijvoorbeeld de 'herbestemming en herinrichting van niet-woongebouwen (fabriekspanden...)' en 'de invulling en reorganisatie van binnengebieden' ('Dichter Wonen. Voorbeeldenboek', maart 2002, Administratie Ruimtelijke Ordening, Huisvesting en Monumenten en Landschappen).

- Wonen in wat ooit industriële panden of opslagruimten waren, de zogenaamde lofts, is reeds enkele jaren een populair stedelijk fenomeen. Dergelijke minimaal gedefinieerde ruimtes laten immers heel wat architecturale vrijheid toe en zijn daarom gegeerd door mensen die op zoek zijn naar een minder klassieke woonst. Vaak zijn dit (jonge) mensen die hun creativiteit en inzichten in een eigen woning willen toepassen.

Deze lofts bevinden zich vaak in oudere en soms verloederde buurten. Het initiatief van de 'loftbewoners' verdient mede daarom onze waardering, vermits het op de hele buurt een opwaarderend effect kan hebben.

De (collectieve) aankoop en verbouwing van een 'loftcomplex' is weliswaar geen makkelijke opgave. Een stadsbestuur kan een handje toesteken door verlaten bedrijfspanden op te kopen en vervolgens op een beurs aan geïnteresseerde particulieren te verkopen. Ze kan ook allerhande informatie met betrekking tot de aankoop en de verbouwing op één plek centraliseren. Sven Gatz liet hier zowel in het Hoofdstedelijk Brussels Gewest als in Vlaanderen een resolutie over stemmen. Deze resolutie omschrijft duidelijk de mogelijkheden van een loftbeleid en moet de steden in staat stellen om op het terrein het nodige werk te leveren.

- Naast de 'Lofts' zijn er de 'Lots' (Living over the shop). Het zijn de leegstaande woningen boven handelszaken. Deze leegstand draagt bij aan het desolaat karakter van de winkelstraten na sluitingstijd. Hierdoor zijn deze straten soms onveilig of geven ze in elk geval dat gevoel. Door een heffing op leegstand enerzijds en premies voor verbouwingen anderzijds – het bouwen van een aparte ingang voor bewoners - kan de woonfunctie in deze straten hersteld worden. De Town Center Managers kunnen hieraan meewerken door samen met de eigenaars en andere partners (Hoge Scholen, OCMW,...) de mogelijkheden van een hernieuwde woonfunctie te onderzoeken.

- Steden bouwen en verbouwen ook zelf. Soms met eigen middelen, soms met de inbreng van privé-partners. De stad Mechelen vormde met de reconversie van het Lamotcomplex deze oude brouwerij om tot een veelzijdige stadsplek. Het complex omvat woningen, een hotel, commerciële ruimtes, een ondergrondse parking en ook voor culturele initiatieven, waaronder het erfgoedproductiecentrum, werd plaats voorzien. Ook Turnhout investeerde in de voormalige Anco-deegwarenfabriek. Een nieuw woongebied, een jachthaven en een wandelpromenade zijn het resultaat. Het zijn maar enkele van de voorbeelden uit de centrumsteden.

Deze nieuwe woningen zijn niet enkel voor de rijkere middenklasse bestemd. Zoals gezegd moet de stad oog hebben voor een goede sociale mix. We moeten ook afgeraken van het stigma dat sociale woningbouw bijna vanzelfsprekend lelijk en minderwaardig is. In 2003 werd met de tentoonstelling 'De sociale huisvesting naar het museum?' (Brussel, PSK) aangetoond hoe waardevol sociale woningbouw ook vanuit esthetisch oogpunt kan zijn.

- Speelstraten zijn een goed middel om in de stad meer ruimte te creëren voor kinderen en hun spel. Het zijn straten die gedurende bepaalde periodes en bepaalde tijdstippen voor alle autoverkeer worden afgesloten. Op initiatief van een aantal ouders en met de steun van de gemeenteraad kan de Schouwvegersstraat in Brugge nu reeds op een aantal 'speelstratzomers' terugblikken. In Leuven kunnen ouders bij de jeugddienst (de speelstraatman) een aanvraag indienen en ook Gent ondersteunt zijn inwoners op een gelijkaardige manier.

- In Gent is het project 'Blinde Muren' een voorbeeld van hoe participatieve democratie in de praktijk wordt toegepast. In verschillende buurten werden mensen samengebracht en gevraagd om de lelijke, blinde plekken in hun wijk aan te duiden. De verschillende groepen konden vervolgens bij de stad een dossier indienen. Hierin moest voor de blinde muur een artistieke invulling voorgesteld worden. In totaal kreeg de stad 49 dossiers waaruit er 9 door een Jury geselecteerd werden.

- De volksraadplegingen is een goed middel om inwoners mee te laten beslissen over een bepaald stadsproject. Een andere participatievorm is het 'Participatief budgetteren'. Hier beslist de bevolking – meestal op wijkniveau – mee over de besteding van bepaalde middelen. Zo worden de inwoners geconfronteerd met de beperktheid van de middelen en de keuzes die daaruit moeten volgen. Dit gebeurt op kleine schaal in Nederland en in Brazilië (Porto Alegre en verschillende wijken in São Paulo).

- De 'Lokale Agenda 21', een wereldwijd programma dat gepresenteerd werd op de milieuconferentie in Rio de Janeiro (1992), is een boeiend instrument om bewoners bij hun stad te betrekken. De bedoeling is om door contacten tussen het bedrijfsleven, burgers en overheidsinstellingen te komen tot een leefbare en 'duurzame' stad. De gemeente Etterbeek maakt hier werk van. Hun label 'ecodynamisch ondernemen' moet bedrijven tot milieuvriendelijke initiatieven stimuleren en het aankoopbeleid van de gemeente wordt er op zijn 'ethisch' karakter geanalyseerd. De gemeente organiseerde ook cursussen die vanuit verschillende invalshoeken het duurzaam omgaan met de stad behandelden.

3. De stad in zijn alledaags gebruik

In de vorige categorie kwamen vooral de stadsbewoners aan bod. Nu worden ook de andere stadsgebruikers (toeristen, werknemers, ondernemers,...) in rekening gebracht. Al deze mensen zijn actief op verschillende domeinen. De uitdaging bestaat er dan in om al hun bewegingen zo vlot mogelijk te laten verlopen. 'Beweging' heeft hier zowel een fysieke als minder materiele invulling. In het eerste geval gaat het vaak over mobiliteit en in het laatste geval meer over allerhande dienstverlening die de stad aan haar gebruikers aanbiedt. Een goed liberaal principe is een niet alomtegenwoordige overheid die efficiënt werkt en wel snel vindbaar indien nodig.

Een aantal voorbeelden

- Het plannen van mobiliteit is een moeilijke evenwichtsoefening. De mobiliteit van de éne is immers niet altijd bevorderlijk voor de mobiliteit, veiligheid of levenskwaliteit van de andere. Gent en Brugge, in Vlaanderen de voortrekkers, kozen er duidelijk voor om het autoverkeer daar waar mogelijk in te beperken en tegelijkertijd alternatieven aantrekkelijker te maken. Aparte busbanen en meer faciliteiten voor fietsers zijn de klassieke voorbeelden. Naar Nederlands model werden duidelijke parkingroutes gemaakt. Er worden ook bedrijfsvervoerplannen uitgewerkt om tegemoet te komen aan de bedrijven en handelaars voor wie de beperkingen op het autoverkeer hun activiteiten bemoeilijken.

- Trein- en busstations zijn belangrijke ingangspoorten van de stad. Het zijn ook vaak kwetsbare plaatsen en verdienen daarom een bijzondere aandacht. Het spreekt voor zich dat vanuit het station de verschillende stadsdelen makkelijk bereikbaar moeten zijn. Tegelijk is de uitstraling van het station en de naaste omgeving belangrijk. Door de intensieve menselijke aanwezigheid is het plaats met veel mogelijkheden.

- De stad Leuven kreeg voor zijn stationsproject terecht lovende kritieken. De stad koos voor architecturaal boeiende ingrepen en maakte met de ondertunneling van het autoverkeer heel wat ruimte vrij. Deze ruimte is nu beschikbaar voor handel en andere al dan niet economische activiteiten. De stationsparking werd een vrij open ruimte die indien gewenst ook voor andere doeleinden gebruikt kan worden.

- Bij een goede dienstverlening horen toegankelijke communicatiekanalen. Het internet is zo'n kanaal en de steden werden daarom aangemoedigd om hun 'e-government' verder te ontwikkelen.

De eerste functie van een stedelijke website is het geven van informatie. Er zijn echter voorbeelden waar de stadssite evolueerde van een zuiver informatieve naar een 'full function site'.

Op zo'n site kan je ook interactief en transactioneel werken. Zo kunnen in Leuven organisaties hun kalender zelf op de site plaatsen. Er is ook een forum waar je op een digitaal prikbord koopwaren of een appartement voor verhuur kan aanbieden. Ook 'zoekertjes' vinden er hun plaats.

Volgens Eric Goubin van 'Memori', een onderzoeks- en consultinggroep van de Katholieke Hogeschool Mechelen, zijn er nog veel andere mogelijkheden. Zo probeert Mechelen tussen jonge gezinnen een 'virtual community' op te richten. Dat kan bijvoorbeeld handig zijn voor het vinden van een babysit.

Een belangrijk aandachtspunt is het dicht en overbrugbaar maken van de digitale kloof. Vorming en sensibilisering zijn hiertegen het beste wapen. De informaticacursussen van de stad Kortrijk en vooral de grote opkomst bewijzen alvast dat de nieuwsgierigheid groot is.

Een kritische nood gaat uit naar het plaatsen van openbare digitale totempalen. Deze zijn zeer kostelijk en hebben ten aanzien van de digitale kloof slechts een minimaal effect.

- In Genk kan je via sms-communicatie van een digitale afvalkalender gebruik maken. In Antwerpen experimenteert men met de GSM als betaalmiddel voor het parkeren.

- Het contact met de stad verloopt uiteraard niet enkel via elektronische weg. Ook de fysieke inplanting van het stadsbestuur en haar diensten verdient aandacht. Kortrijk en Mechelen investeerden in hun stadhuis. In Kortrijk werden alle administratieve diensten onder één modern dak geplaatst. Het stadhuis werd als een soort supermarkt opgebouwd. Door zijn open structuur en 'gekleurde' balies vind je er snel de juiste weg. Er is een snelbalie waar je in minder dan drie minuten je nieuwe identiteitskaart kan afhalen. Voor andere, iets ingewikkeldere vragen, kan je terecht op één van de directiebalies. Dit schept een aantal diensteneilanden waartussen het makkelijk schipperen is.

- Het samenleven in de stad is soms problematisch. Ook hier moet de stad efficiënt zijn burgers kunnen helpen of ter verantwoording roepen.

In Genk werd een justitie-antenne opgericht. Hierdoor moeten de Genkenaars niet steeds naar Tongeren, de hoofdplaats van het gerechtelijk arrondissement. In de justitie-antenne houden justitieassistenten van het Tongerse justitiehuis wekelijkse zitdagen. Het OCMW en het Bureau voor Consultatie en Verdediging biedt er eerstelijns hulp aan. Voorts is ook een civiel luik (schuldbemiddeling, conflictbemiddeling,...), een luik alternatieve gerechtelijk maatregelen en de preventieve jeugdzorg aanwezig.

- In Roeselare worden bij probleemsituaties bewoners, de politie en de stadsdiensten samengebracht. Er wordt dan gezocht naar een oplossing waar alle partijen zich in kunnen vinden. Het grote voordeel is dat ook de 'klagers' op die manier betrokken worden. Vaak wordt kritiek in dat geval constructieve medewerking. Met dit POA-project (probleem oplossende aanpak) werden reeds vele brandhaartjes geblust.

4. De ondernemende stad :

Ondernemingen maken de stad bruisend en een bruisende stad trekt veel ondernemers aan. We willen 'ondernemen' hier in een breed perspectief plaatsen. Het is niet enkel een

middenstandsverhaal. Ook culturele en sportieve prestaties en initiatieven vallen onder deze noemer.

Het stadsbeleid moet in de mate van het mogelijke zorgen voor de gepaste infrastructuur. Deze moet de ondernemende stedeling toelaten om zijn initiatieven op de best mogelijke manier te ontwikkelen. Daarnaast kan de stad met verschillende beleidsopties (premies, promotiecampagnes,...) ondernemingsinitiatieven stimuleren en ondersteunen.

Een bijzondere aandacht dient ook uit te gaan naar het verwerven van (nieuwe) kennis. Het moet ondernemers uit alle leeftijdscategorieën en socio-economische achtergronden mogelijk maken om op een toekomstgerichte wijze met hun onderneming om te gaan.

Een aantal voorbeelden :

- Een project dat heel wat aandacht kreeg, is het 'Buda-eiland' in Kortrijk. Op deze plek in de binnenstad – tussen twee armen van de Leie – werd gekozen voor de combinatie wonen, zorg en cultuur. De Taktoren, een oude brouwerij, werd een gebouw met polyvalente ateliers voor kunstenaars en kunstgezelschappen. Het is de werkplaats van het Buda-eiland. In de buurt van deze werkplaats vind je het oude cinemacomplex 'Pentascoop'. Zij vertrokken jaren geleden naar de periferie waardoor het gebouw leeg kwam te staan. Na verbouwingen zijn nu naast drie cinemazalen, twee polyvalente podiumzalen beschikbaar. Het is de toonplaats van het Buda-eiland. Daarnaast is er een rusthuis en de oude 'De Smet De Jager-fabriek' waarin men plaats zal maken voor een twintigtal studio's zelfstandig wonen. Deze zullen ter beschikking staan voor mensen met een nood aan blijvende verzorging. Op diezelfde plaats komt ook een kinderdagverblijf : het is de woon- en zorgplaats van het eiland.

De nadruk ligt in dit stadsvernieuwingsproject ook duidelijk op het cultureel ondernemerschap. Door de ruimtelijke organisatie wordt het voor verschillende organisaties en kunstdisciplines mogelijk om grensoverschrijdend te werken. Men denkt ondermeer aan een post-opleiding multimedia. Creatieve geesten kunnen hier de nodige contacten te vinden en impulsen krijgen. Het is een concreet antwoord op de vraag die Kortrijk zich ten monde van cultuursocioloog Rudy Laermans stelde : "Waarom zou een artiest naar Kortrijk komen?". Het is met andere woorden een project dat kan bijdragen tot de heropleving van dit stadsdeel.

- Zoals bij vele zaken is het motto 'Vroeg begonnen, is half gewonnen' ook op ondernemen toepasselijk. De stad Amsterdam organiseert in dat kader een 'Roefeldag', een concept dat ook in België gebruikt werd. Tijdens deze dag gaan kinderen tussen 8 en 16 op bezoek bij de bedrijven en handelaars uit hun buurt en werken er even actief mee. Aan de werknemers uit deze bedrijven wordt ook gevraagd om als mentor voor een jongere op te treden. Minstens twee maal per maand komen zij tijdens één uur samen. De mentor maakt op die wijze de jongere vertrouwd met het ondernemerschap.

- Vele steden en hun handelskernen worden geconfronteerd met de wildgroei van nachtwinkels, telefoonshops en prullariawinkeltjes. Dit zorgt voor, of is ondermeer het gevolg van het verdwijnen van de kwaliteitsmiddenstand. Bovendien zijn deze 'rommelwinkeltjes' vaak niet in orde met de wetgeving en dragen ze weinig bij tot de buurt en haar economisch draagvlak. De gemeente Anderlecht (Brussel) levert daarom een inspanning om de uitbaters van deze handelszaken op het nut te wijzen van kwaliteitsbevorderende investeringen. Een handelaar die zijn zaak wil opfrissen, kan er rekenen op een financiële tegemoetkoming. Tevens wordt door een heffing op nachtwinkels en 'phoneshops' de inplanting van deze zaken ontmoedigd.

- Volgens een onderzoek van de ULB over de handelsstructuur van de Belgische centrumsteden, ligt het grootste aantal detailzaken nog steeds in het centrum (J.P. Grimmeau, 'De handel in de grote Belgische steden en hun stadsrand', ULB, 2004). Deze detailzaken zorgen er voor het leeuwenaandeel van de werkgelegenheid. Absoluut te vermijden is een te veel aan leegstand in de handelswijken. 6% leegstand is volgens het onderzoek de kritische waarde om nog van een gezonde handelsrotatie te kunnen spreken. Oostende scoort hierin slecht met een leegstandspercentage van 15 tot 17%. Oostende heeft wel geïnvesteerd in de verfraaiing van haar centrum, maar bovenstaande resultaten tonen aan dat meer nodig is.

In Leuven kan men op de stadssite terecht voor informatie over leegstaande handelspanden. Tegelijkertijd vind je er nuttige informatie met betrekking tot ondernemen. Het draagt bij tot het ondernemingsvriendelijk klimaat van de stad.

- De lokale economie is voor een stad van primordiaal belang. Het creëert werkgelegenheid en geeft de stad een dynamisch karakter.

“In het verleden – en nu nog soms – gold de opvatting dat lokale economie een domein voor de vrije markt was waar de lokale overheid niets mee te maken had. Lokale besturen traden ook veeleer regulerend op dan stimulerend en samenwerkingsbevorderend.”
(Uit: Lokaal, 2005).

Kortrijk zette deze woorden om in daden ('Ondernemen met pit'). Vanuit een stedelijk ondernemerscentrum wil men de brug slaan tussen het bestuur en de bedrijven en handelaars. Een eerste opgave is het teweeg brengen van een mentaliteitsverandering. Handelaars zijn niet de fraudeurs die geen meerwaarde bieden en het beleid is er niet om door allerlei regeltjes en heffingen hun winst af te romen. Het ondernemerscentrum wil dan ook met een positieve ingesteldheid een netwerk creëren dat stimulerend werkt voor de lokale economie. Zoals cultuur en welzijnswerk bekijken ze dit als een vorm van samenlevingsopbouw. Het ondernemingshuis zal centraal gelegen zijn en over vormings- en seminarieruimtes beschikken. Er zullen ook technisch-creatieve workshops georganiseerd worden. Deze workshops moeten voor een link tussen de stedelijke creativiteit en het regionaal industriële weefsel zorgen. Voor starters wordt het een doorgangsgedebouwe waar ze onder meer van een gemeenschappelijk secretariaat kunnen gebruik maken.

Enkele concrete acties van het centrum :

- Starterscontracten : investeringssteun en financiële tussenkomst in de begeleiding en de vorming van starters (tot 8000 Euro)
- Leegstandsbestrijdingscontracten : Financiële ondersteuning (max. 5000 Euro) voor ondernemers die zich vestigen in een structureel leegstaand pand.
- Innovatiecontracten : Via een jaarlijkse wedstrijd kunnen zelfstandigen van een tussenkomst genieten voor de vernieuwing van hun economische activiteit.
- De technisch-creatieve contracten : Ontwerpers en ondernemers krijgen onder bepaalde voorwaarden (creatie van een nieuw product, nieuwe technieken,...) een pand in de stad ter beschikking. Ze betalen hiervoor een minimale huurprijs.

- Ook in Antwerpen werd met de bouw en de werking van het Designcenter 'De Winkelhaak' voor een stimulerend en innovatief project gekozen. Dit bedrijvencentrum voor zelfstandige ontwerpers richt zich tot die ondernemers wiens activiteiten de opstartfase ontgroeid is. Vaak hebben zij het moeilijk met de consequenties van hun succes: de groei van hun onderneming.

Het designcenter biedt hen een werkplaats (vanaf 565 Euro per maand), contacten met andere ontwerpers en allerlei logistieke ondersteuning. De nieuwbouw werd gefinancierd door de Stad Antwerpen, Vlaanderen en Europa. De middelen voor de werking worden uit de verhuur en consultancy-activiteiten gehaald.

- Innovatie en creativiteit is niet enkel een verhaal van de jongen en hippe *homo urbanus*. 'Betet Skara' (Antwerpen) is een mooi voorbeeld van hoe traditionele kennis binnen een modern economie een plaats kan verwerven. De kwaliteitsstof die Assyriërs hier weven, wordt inmiddels door enkele internationaal erkende modeontwerpers gebruikt wordt. Dit sociaal economisch project toont aan dat de traditionele kennis van de 'nieuwe Belgen' een meerwaarde voor het Belgisch ondernemersschap kan betekenen. Het plaatst de nieuwkomers in het daglicht van nieuwe mogelijkheden in tegenstelling tot de meer courante indruk dat zij onze economische basis en dynamiek ondergraven.

5. De interne organisatie

Beleidsinitiatieven kunnen enkel slagen door het werk van gemotiveerde en capabele mensen. Een stadsbestuur kan daarom nooit genoeg investeren in de kwaliteit van haar personeel. De juiste mensen op de juiste plaats is van primordiaal belang voor het welslagen van een beleid. Deze mensen dienen ook voldoende gestimuleerd te worden. Dit kan door het scheppen van een kader waar mensen door de mogelijkheid om verantwoordelijkheden op te nemen hun persoonlijke kwaliteiten ten beste kunnen ontwikkelen.

Een aantal voorbeelden

- De schoonmaaksters van de stad Kortrijk regelen nu vrij autonoom hun werk. Ze maken schoon waar nodig en zijn niet vastgepind op één locatie. Het zorgt er voor meer variatie en persoonlijke inbreng en het aantal ziekte-dagen is verminderd.

- De stad Leuven gaf aan medewerkers uit de verschillende stadsdiensten een korte informatica opleiding. Zij werden de webredacteurs die nieuwe informatie over hun dienst op de website kunnen plaatsen. De stadssite wordt op die manier goed onderhouden en een aantal werknemers hebben er een vaardigheid bij.

- Met de oprichting van autonome gemeentebedrijven in Antwerpen werd aan bepaalde beleidsdomeinen een concreter gestalte gegeven. De autonome gemeentebedrijven zijn publieksrechtelijke rechtspersonen die door de gemeente worden opgericht. Zij moeten jaarlijks een ondernemingsplan opstellen waarin de doelstellingen en de strategie op middellange termijn moeten staan. Ze beschikken over een ruime financiële autonomie ten opzichte van de gemeente en kunnen zelf statutair en contractueel personeel aanwerven.

Als instrument voor zowel de vaststelling als de uitvoering van het beleid zijn deze autonome gemeentebedrijven een belangrijk instrument. Ze blijken goed in staat te zijn om samenwerking aan te gaan met andere publieke of private partijen.

Voorbeelden zijn:

- Het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen met onder meer als doel de zorg voor de onderlinge afstemming van het havenbeleid enerzijds en het beleid van de stad

inzake economische ontwikkeling, verkeer en vervoer, ruimtelijke ordening en stedenbouw, toerisme, milieu en alle andere aan de havenactiviteiten rakende domeinen anderzijds.

- Het Gemeentelijk Autonoom Parkeerbedrijf Antwerpen (GAPA) met onder meer als doel het ontwikkelen, beheren en exploiteren van parkeergelegenheden op en buiten de openbare weg van de stad Antwerpen

- In Roeselare moeten de budgethouders van een bepaalde dienst bij het bereiken van 80% van een krediet motiveren waarvoor zij de laatste 20 % dienen te gebruiken. Deze verantwoording wordt voor de budgettaire commissie gegeven die bestaat uit de schepen van Financiën, de ontvanger en Secretaris, de boekhouder, de verantwoordelijk van de rekendienst en de verschillende diensthoofden. Naast besparingen leverde dit het stadsbestuur vooral een mentaliteitswijziging op. “Het kan niet op” is veranderd in “ik let op”

Slotbeschouwing

De aangehaalde voorbeelden zijn slechts een staaltje van al hetgeen stedelingen, stadsbesturen en hun administraties verwezenlijkt hebben of dat nog wensen te doen. De alledaagse taken van dat bestuur zijn omvangrijk en passen niet allen in de hierboven vermelde categorieën. Een goed bestuur zal in de eerste plaats afhangen van het continu verzorgen van deze alledaagse taken.

Tegelijkertijd moet de stad een visie durven uitdenken en uitvoeren. Steden zijn bij uitstek plaatsen waar menselijke energie tot verbazende verwezenlijkingen kunnen leiden. Een stad zal ‘vrij’ zijn als deze energie kan opborrelen en zichzelf vernieuwen. Het liberaal stedenmanifest wil dan ook een visie die vanuit deze positieve kijk vertrekt. In een stad moeten mensen zichzelf kunnen ontwikkelen. Dit hebben ze voor een groot deel zelf in handen, maar een inspirerende, gezonde en ook confronterende omgeving speelt hierin een belangrijke rol. Een stadsbestuur kan heel wat doen om zo’n omgeving mee vorm te geven.

Dit is echter theorie en mooie woorden. Het is minder evident om dit in de praktijk te verwezenlijken. De praktijkvoorbeelden geven aan hoe dit op het terrein geprobeerd wordt, soms met succes en soms ook zonder. Daarom is het belangrijk dat steden en vooral hun besturen naar elkaar kijken en van elkaar leren, over de partij- of ideologische gronden heen. Deze tekst kan daar een bijdrage aan leveren.

Jan Pille